

DINAMICI ALE OSCE ÎN “CONFLICTUL ÎNGHEȚAT” DIN MOLDOVA

Discursul lui Neil BRENNAN, Șef-adjunct al Misiunii OSCE în Moldova, în cadrul seminarului cu genericul “*Conflictele înghețate în Europa – dimensiunea securității democratice: cazul Transnistriei*”.

Vineri, 12 septembrie 2003

Domnule Secretar General, doamnelor și domnilor ambasadori, doamnelor și domnilor colegi, în primul rând permiteți-mi să-i mulțumesc din nou Consiliului Europei pentru oportunitatea de a vorbi astăzi din partea OSCE. De asemenea, țin să-i mulțumesc gazdei noastre, Guvernului Republicii Moldova, pentru elaborarea temei seminarului prezent – toate conflictele discutate în cadrul acestui seminar se desfășoară în regiunea OSCE. Unora dintre ele li se acordă o atenție considerabilă de către OSCE, inclusiv conflictul în Moldova. Astfel, organizația noastră apreciază toate eforturile orientate spre concentrarea atenției opiniei publice internaționale asupra rezolvării lor. În cazul dat, Misiunea OSCE în Moldova recunoaște faptul, că atenția și suportul comunității internaționale sunt elementele esențiale pentru a rezolva conflictul în cauză. Eu voi oferi mai multe detalii referitoare la coordonarea atenției comunității internaționale pe parcursul prezentării mele, dar anume în contextul dat suntem extrem de recunoscători Consiliului Europei cât și Guvernului al Republicii Moldova pentru forul de astăzi.

Colegii mei și eu am fost rugați să vorbim despre dinamica conflictului înghețat în Moldova începând cu anul 1992. Ați auzit ieri și azi niște momente din istoria, cât și contextul acestei probleme, din partea reprezentanților celor două părți. Pe lângă acestea, Ministrul Șova și dl. Slobodeniuk au indicat unele din îngrijorările lor și obstacolele în calea progresului. De asemenea, ei au conturat unele perspective pentru soluționarea lor. Prin urmare, am hotărât că va fi cel mai de folos de adăugat la discuția dată doar ceea ce OSCE consideră drept fiind dinamici necesare a reglementării pozitive a conflictului transnistrean.

Drept rezultat a unei atente considerări, am grupat aceste dinamici în cinci compartimente. Mai întâi le voi nominaliza, iar în continuare voi oferi detalii succinte asupra fiecăruia din ele. Înainte de a începe, țin să iau în considerație faptul, că unele dintre aceste idei au fost abordate în cadrul discuțiilor noastre de ieri. Drept rezultat, deși voi acoperi în discursul meu doar conflictul transnistrean, acest rezumat al elementelor esențiale pentru o reglementare reușită probabil că va putea fi aplicat în măsură egală asupra altor conflicte înghețate, discutate aici:

Dinamicile asupra cărora mă voi opri, sunt următoarele:

1. Oportunitate – reglementarea în Moldova trebuie să aibă loc în viitorul imediat, nu în cel îndepărtat – Momentul potrivit reglementării este momentul actual
2. Acceptare – reglementarea trebuie să fie acceptabilă pentru toate părțile implicate.

3. Armonizare – reglementarea trebuie să fie armonizată cu standardele legii și democrației ale OSCE și cele internaționale
 4. Viabilitate – reglementarea trebuie să prevadă un stat moldovenesc viabil
 5. Sprijin– reglementarea trebuie să includă semne clare privind sprijinul din partea comunității internaționale a reunificării și reintegrării Moldovei
-
1. Oportunitatea – momentul potrivit soluționării conflictului în Moldova este acum. Ieri Dr. Lynch a abordat noțiunea unui impas dureros – când ambele părți suferă atât de mult, încât, indiferent de dorințele lor politice, sunt forțate să ajungă la un acord. Presupun că este dificil de stabilit când apare acest moment într-o dispută. Totuși, noi, lucrând pentru OSCE, suntem însărcinați cu monitorizarea unor fapte și tendințe în Republica Moldova. Am acordat o deosebită atenție declarației din vinerea trecută, emisă de șefa Departamentului pentru Dezvoltarea Turismului (DDT) din Moldova. Ea a declarat la ședința Comitetului Național pentru Combaterea Traficului cu Ființe Umane că 10,000 de cetățeni ai Moldovei părăsesc țara în fiecare lună, fără a intenționa să se întoarcă acasă. Aceste 10,000 trebuie adăugate la cifra neoficială de peste 500,000 de moldoveni, care actualmente lucrează în străinătate. Aceste migrări cât și alte probleme grave de caracter social-economic, inclusiv traficul cu ființe umane pe scară largă sunt cauzate de o involuție economică începând cu anul 1992. Este bine înțeles de către experți în domeniul economiei și reiterat astăzi faptul că va fi greu sau chiar imposibil de inversat această descendență fără a rezolva, în primul rând, problema transnistreană. Printre altele, o țară lipsită de stabilitate internă și de control

asupra hotarelor ei nu poate stimula investițiile, de exemplu. Actualmente Moldova “se bucură” de titlul țării cele mai sărace din Europa, și nu fără temeii. La drept vorbind, moldovenii de pe ambele maluri ale Nistrului merită mai mult, decât să trăiască în condiții de mizerie economică în care se află la moment dat. De asemenea, mulți transnistreni merită mai mult, decât să trăiască în atmosfera pătrunsă de „discursul fricii”, menționată ieri. (Aș să menționez că mi-a părut foarte îngrijorător faptul să aud atâți tineri, ce au vorbit în această sală într-un mod care demonstrează clar că „discursul fricii” a fost transferat generației următoare, îndeosebi pe malul stâng al Nistrului. Toți cetățenii Moldovei au meritat o viață mai bună încă cu mulți ani în urmă – și fără nici o îndoială o merită în ziua de azi. Cred că putem toți conveni asupra acestui fapt. Totuși, acest punct merită atenția noastră deoarece există anumiți analiști care se opun cu vehemență eforturilor menite să reglementeze conflictul transnistrean, argumentându-și poziția cu faptul că momentul actual nu este potrivit reglementării. Ei susțin, că ar fi mai bine de așteptat o eventuală schimbare în sfera geopolitică, care probabil va avea loc în curs de a cinci-zece ani, care, în caz că se va realiza, ar putea să ofere o soluție mai bună. Dar la acest moment trebuie să întrebăm, pentru cine ar fi mai bună această soluție minunată, care ne-ar aștepta în viitor? Cum bine știm, azi moldovenii, prin însuși faptul migrării lor, își exprimă nemulțumirea față de situația care le impune să-și părăsească casele, familiile și deseori copiii și să plece să lucreze în străinătate. Pe parcursul activității noastre întâlnim familii despărțite și ne întrebăm ce înseamnă această pentru viitorul Moldovei.

Noi, cei de la OSCE, credem că avem o datorie morală de a acționa în folosul cetățenilor Moldovei. Avem datoria de a depune orice efort pentru a ajuta eliminarea obstacolelor care împiedică cetățenii acestei țări să se bucure de posibilitatea de a-și ameliora viețile. Cum a observat ieri Președintele Voronin, conflictul transnistrean este cel mai mare obstacol în calea eforturilor Guvernului moldovenesc, orientate spre îmbunătățirea vieții tuturor cetățenilor republicii și în urmarea scopurilor sale în domeniul politicii externe care vizează integrarea în structurile Uniunii Europene.

Pentru peste zece ani suntem angajați în procesul de reglementare finală a acestei probleme și anul trecut în Kiev, pentru prima dată în zece ani, ambele părți implicate în conflict și cei trei mediatori au convenit asupra fundamentelor unei reglementări finale. De asemenea, pentru prima dată avem experți din partea ambelor părți, lucrând asupra unei constituții comune, bazate pe inițiativa Președintelui Voronin. Pe lângă acestea, și rezultând din acest fapt, în ziua de azi există forța motrice care o induce comunitatea internațională să-și exprime în mod deschis susținerea Moldovei în procesul de implementare a acordului de reglementare, odată ce ambele părți vor realiza acest obiectiv. Reieșind din acestea, OSCE susține că se impună și imperativul practic de a acționa la moment – trebuie să profităm de atenția acordată de către țările și organizațiile reprezentate aici. Pot doar să spun celor două părți: “Țările și organizațiile respective vă acordă atenția și suntem convinși de sprijinul lor. OSCE vă va asista – dar în nici un caz nu trebuie să așteptați.

2. Acceptabilitate

Cu toate că OSCE este sigur că momentul potrivit reglementării transnistrene este momentul actual, aceasta nu înseamnă că organizația noastră va sprijini și în cele din urmă va ajuta implementarea reglementării sub orice formă. Nici un model de reglementare n-ar putea fi considerat drept dorit, și nicidecum susținut, dacă nu se bucură de sprijinul majorității în societatea moldovenească. Prin consecință, reieșind din însăși natura acordului de reglementare, el trebuie, în primul rând, să fie acceptabil pentru cele două părți implicate în dispută. OSCE este pe deplin conștientă de o gamă vastă de interese și îngrijorări, care trebuie luate în considerație și rezolvate înaintea că să fie posibil de ajuns la o reglementare totală. Reglementarea trebuie să fie corectă și echitabilă pentru societățile de pe ambele maluri ale Nistrului sub toate aspectele: de exemplu, procesul politic preluat trebuie să acorde reprezentare juridică echitabilă a tuturor cetățenilor țării: împuternicirile în domeniul economic, oportunitățile și resursele trebuie să fie distribuite în mod egal, iar reglementarea nu poate fi urmată de revendicări nepotrivite și de rambursare retroactivă. De fapt, stabilitatea economică în perioada de după reglementare va constitui o temelie pentru reintegrarea reușită a țării. Printre altele, sunt necesare acorduri și garanții în sfera culturii și în sfera socială. Educația și limba reprezintă două seturi de probleme importante, care vor necesita o clarificare, menită să inspire încredere reciprocă printre locuitori.

În urma clarificării acestor probleme în cadrul constituțional, inițiativa lansată de către Președintele Vladimir Voronin prevede o perioadă de dezbateri publice, urmată de un referendum național. Aceasta înseamnă că toți cetățenii Moldovei vor avea oportunitatea

de a-și exprima părerea privind acceptabilitatea reglementării. Dezbaterile publice bine informate asupra acestui proces trebuie nu doar salutate ci și încurajate. Doar un cetățean informat este în stare să facă o alegere cu adevărat validă. Prin consecința, în cele din urmă, cetățenii Moldovei care reprezintă tot spectrul convingerilor politice și păturilor sociale, pot hotărî dacă sunt de acord cu reglementarea în cauza sau nu, în baza a ceea ce poate fi considerate drept criterii foarte subiective – întrebarea pusă poate fi următoarea: „Va fi țara, concepută în cadrul acestei reglementări, o țară unde voi putea trăi în belșug și avea încredere în viitorul copiilor mei, sau nu?”

Mai există o altă dimensiune a noțiunii de acceptabilitate a reglementării, care o voi aborda și anume, acceptabilitatea reglementării pentru comunitatea internațională. În acest punct interesele societății moldovenești se pot intersecta direct cu cele ale comunității internaționale – dar intersecția dată a intereselor este cuprinsă în capitolul următor, cel cu privire la armonizare.

3. Armonizare

Ceea ce OSCE – și e de presupus că și ceilalți doi mediatori: Consiliul Europei și UE, și probabil Națiunile Unite vor subscrie la această părere – consideră o soluționare, ca fiind armonizată, soluționarea care trebuie să fie în conformitate deplină cu dreptul și standardele democrației internaționale. Mai sus am vorbit despre criteriile subiective de care moldovenii se vor folosi pentru a determina acceptabilitatea reglementării pentru ei – dar în ceea ce privește comunitatea internațională, criteriile mai potrivite evaluării

acceptabilității și calității reglementării vor fi cele obiective, pe care le-am acumulat în dreptul și practica internațională – aici, mă refer atât la obligațiile care nu reies dintr-un contract, cât și la cele obligatorii din punct de vedere juridic – îndeosebi criteriile referitoare la drepturile și libertățile omului și funcționare adecvată a democrației.

Pentru comunitatea internațională și OSCE noi vom compara reglementarea propusă cu întregul spectru al standardelor și principiilor OSCE. Angajamentele asumate de către OSCE cu privire la alegeri, problemele minorităților și mijloacele de informare în masă – toate acestea vor fi considerate. Pe de altă parte, presupun că întregul spectru al inițiativelor aparținând Consiliului Europei ce cuprinde toate statele-participante are să fie respectat în oricare structura de stat. În special, cred că putem considera utile Convenția cu privire la minoritățile naționale și Carta privind limbile regionale și ale minorităților. Este pertinent faptul, că în ansamblu acestea formează esența unui din cele trei criterii UE de la Copenhaga – reprezentând un pilon important care trebuie să fie întărit de toate țările care aspiră să devină state-membre.

Abordarea armonizării asigură comunitatea internațională că cele mai bune standarde juridice de care dispunem în materia reglementării relațiilor între stat și cetățeni sunt aplicate în Moldova. Cetățenii Moldovei își pot baza încrederea pe aceeași concluzie.

Aici, permiteți-mi să remarc faptul, că o vastă gamă de organizații non-guvernamentale din Moldova au lansat recent apeluri pentru demilitarizare, democratizare și decriminalizare ca fiind parte a soluționării problemei transnistrene. Suntem în deplin

acord cu ele! Mai mult ca atât, susținem că cadrul cel mai bun pentru atingerea acestor obiective îl constituie cadrul juridic pe care l-am conturat mai sus.

4. Viabilitate

Ar putea fi considerat banal, dar totuși ramîne necesar să adaugăm la lista dinamicilor în cauză faptul că o reglementare care merită să fie sprijinită nu poate fi aceea care ar pregăti calea pentru propria ruinare. Reglementarea trebuie să fie în stare să-și susțină propria existență. În discursul meu voi atinge două elemente ale viabilității – și prin urmare, ale evitării ruinei. Primul element este structural și cel de-al doilea – economic. Viabilitatea structurală vizează natura constituției – și în cadrul discuțiilor curente din Moldova, constituția în cauză este cea federală. Toate constituțiile sunt în curs de evoluție permanentă – faptul care este valabil într-o măsură deosebit de mare pentru un stat federativ, deoarece relațiile între autoritățile federale și cele regionale se schimbă cu trecerea timpului ca să se adapteze la circumstanțe noi sau neașteptate. În Canada, țara mea natală, ne referim la constituția noastră federală ca fiind un copac viu capabil să crească. Totuși creșterea își are anumite limite. Și o constituție trebuie să ofere claritate suficientă cu privire la delimitarea împuternicirilor astfel încât o dispută asupra exercitarea împuternicirilor între niveluri diferite ale guvernului să nu poată conduce la năruirea statului în întregimea sa. O atenție suficientă trebuie acordată delimitării împuternicirilor astfel încât disputele să se evite în măsura în care această este posibil, și să fie stăpânite într-o manieră adecvată prin intermediul exercitării legitime a autorității în eventualitatea în care evitarea disputei nu este posibilă. În această privință, de pildă, unul

din elementele structurii de stat viabile trebuie să-l constituie un mecanism de rezolvare a disputelor, reprezentat de curtea constituțională.

În ceea ce ține de viabilitatea economică, problema este cu mult mai simplă. O delimitare clară a competențelor trebuie să fie completată prin posibilități adecvate de accesare a resurselor de către autorități, pentru exercitarea efectivă a funcțiilor de care sunt responsabile. De exemplu, o autoritate centrală responsabilă de menținerea unei armate, dar care dispune doar de autoritate de impozitare, după puțin timp nu va reuși să-și mențină armata, această sarcină necesitând mijloace bănești substanțiale. În eventualitatea în care această situația s-ar atesta în toate sectoarele sau în câteva sectoare-cheie, esența statului ar putea să înceteze să mai existe *de facto*.

În cadrul OSCE, noi întreprindem acțiuni menite să sprijine o reglementare care să ne asigure că nu vom fi nevoiți să ne implicăm din nou în Moldova din cauza că astăzi susținem o reglementare inerent deficicientă.

5. Asistată

Mai este nevoie de oferit o anumită explicație privind dinamica asistenței – dacă așteptăm ca o reglementare în Moldova să fie reușită, comunitatea internațională trebuie să fie gata să-și exprime sprijinul pentru implementarea reglementării date. Ne stă în putință să realizăm o nouă imagine a statului, dar în același timp sprijinul trebuie acordat înainte ca statul să fie lăsat să se descurce singur. Multe vor trebui realizate în cadrul reunificării și

reintegrării Moldovei, și aceste sarcini vor necesita resurse, cât umane atât financiare, și coordonare. OSCE își exprimă disponibilitatea de a juca un rolul ce i se cuvine. Organizația noastră este gata să coopereze cu toate elementele comunității internaționale, reprezentate astăzi aici – și cel mai important este faptul, că suntem gata să continuăm eforturile noastre în domeniul cooperării cu cetățenii Moldovei, menite să le ajute să ia o decizie asupra propriului viitor în cadrul țării reunificate.

Vă mulțumesc pentru atenție.